

Jordberga

av Sylve Åkesson

JORDBERGA, en knapp mil sydväst om Skurup, är jämte Dybäck det enda stora godset "söder om landsvägen", d.v.s. den gamla huvudvägen mellan Malmö och Ystad, som löper i norra kanten av det egentliga Söderslätt och som sägs dela Sverige i två likvärdiga delar. Enligt en gammal sägen kan ingen släkt behålla Jordberga i mer än tre generationer. Sant är att gården under tidernas lopp bytt ägare ovanligt många gånger och den har också ofta varit uppdelad på flera olika ägare.

Jordberga var sätesgård redan på 1300-talet. Dess förste kände ägare är Anders Hollunger, som även kallades Andreas Gagge. Hans namn förekommer under en handling från år 1355, i vilken han pantsätter gods i Stora Jordberga. Längre fram omnämnes en Henrik Andersen som ägare, troligen son till den förre och förmodligen också identisk med väpnaren Henrik Most, som är omtalad 1419. Under den följande delen av 1400-talet och under 1500-talet omtalas flera ägare av släkten Hollunger och även av släkten Gera.

Efter dessa tillträdde Jacob Geed till Rössjöholm och genom gifte med dennes dotter Karen kom sedan Mogens Krabbe, som dog 1564. Han ärvdes av sin son Tage, död 1612. Dennes son Iver Krabbe var en av sin tids rikaste och mest ansedda män och ägde förutom Jordberga också Högestad och Fulltofta samt fick genom sitt giftermål med Karen Marsvin även Krageholm och Marsvinsholm. Krabbe hade suttit som länsherre på Laholm och därefter på Varberg, som han fick lämna till svenskarna vid Brömsebrofreden 1645. Detta och Gustav Horns skövling av Jordberga 1644 under härjningståget i Skåne och Blekinge gjorde honom hatisk mot svenskarna. Krabbe blev därför en av de ivrigaste tillskyndarna av revanschkriget, som slutade med freden 1658, då inte bara hans län, Bohuslän, gick förlorat utan även de skånska landskapen. Han fick dock behålla sina gods utan att avge någon trohetsed till den svenska statsmakten.

Krabbe efterträddes vid sin död omkr. 1670 av svärsonen Christian Vind och denne sedan av sin svärson Christian Bille, som bortförpantade en del av jorden. Därefter var Jordberga under ca 100 år delat i två parter, vars ägare ofta skiftade. De båda delarna förenades åter till en gård av presidenten A.F. Kurck. Han dog barnlös och ärvdes av en syster, som 1811 sålde egendomen till sin son friherre Erik Reinhold von Nolcken, vilken vid sin död 1834 efterträddes av sin son friherre Carl Adam von Nolcken.

C.A. von Nolcken genomförde betydande reformer i godsets jordbruk och kom att anses som en av Sveriges skickligaste jordbrukare. Han avskaffade det gamla hoverisystemet, enligt vilket bönderna var skyldiga att utföra dagsverken på godset, och införde i stället fasta arrendeavgifter, vilket snart visade sig gynnsamt för både godsherre och bönder. Ett av Statens stamholländerier stationerades på Jordberga, och på gården uppstallades ett 20-tal nötkreatur av ayrshirerasen. Provplojningar och "kreatursskådningar" anordnades, vilka liknade senare tiders lantbruksmöten. För att genomföra den då nya metoden att mörkla åkrarna hämtades sakkunnigt folk från Holstein. Friherre von Nolcken dog 1857 och godset ägdes en tid därefter av hans änka och barn.

Genom gifte med dottern Clara Amalia övergick Jordberga sedan till Karl Gustaf Stjernswärd på Vittskövle. Han är en av dem som betytt mest för godsets utveckling och modernisering. Sonen kammarherren Gustaf Stjernswärd övertog efter moderns död 1938 Jordberga, men avled redan 1939, varefter godset innehades av hans änka Wanda och dotter Clara. Dottern gifte sig med Hans Göran von Arnold och de drev Jordberga till 1990. Godset brukas nu av AB Jordberga Gård med deras son Otto von Arnold, gift med Catherine Paues, som VD och slottsherre. Han är också riksdagsledamot för Kristdemokraterna sedan 2007 och medlem av partistyrelsen. Tanken är att äldste sonen Carl-Adam, som är agronom, en gång skall ta över godset. Egendomen omfattar ca 1.250 hektar odlad mark.

Sedan den medeltida gården bränts av Gustav Horn under svensk-danska kriget 1643-44, lät Iver Krabbe vid 1600-talets mitt nyuppföra byggnaderna. Han skall då ha yttrat: "Dessa murar skall väl

kunna trotsa de svenska hundarna". När den blott tjugotreåriga Carl Adam von Nolcken 1834 övertog godset, ansåg han att det "fula Jordberga" omedelbart borde ges ett mer representativt utseende. Professor C.G Brunius fick i uppdrag att svara för ombyggnaden av såväl corps de logi som ekonomibyggnader i "den ädla medeltida byggnadsstilen". Resultatet blev en huvudbyggnad i en slags moderniserad romansk stil och tegelorningar i medeltidsstil på de gamla ekonomibyggnaderna i gråsten.

Stallarnas ventilation ordnades efter mönster från Cato den äldre och andra romerska författare. Orsaken härtill var att en kreaturssjuka härjade på Jordberga. Den praktiske Brunius, som alltid hade en lösning till hands, visste att de gamla romarna ställts inför samma problem och bemästrat det genom nya konstruktioner för dränering och ventilation. Jordbergas ladugårdar fick sålunda en utrustning som tvåtusen år tidigare använts i det antika Rom - med gott resultat.

Karl Gustaf Stjernswärds änka Clara Amalia lät 1906-08 bygga om corps de logiet efter ritningar av den danske arkitekten Henri Glaesel. Det fick då sitt nuvarande utseende med tre sammanbyggda längor i barockstil kring en gårdsplan. Glaesels förebild var det kungliga danska sommarresidenset Fredensborg på norra Själland. Byggnaderna omges av en vacker parkanläggning av hög ålder. Redan i slutet av 1700-talet påstods nämligen gården ligga "lika som i en skog innesluten".

På Jordberga spelade regissören Ingmar Bergman 1955 in sin film "Sommar nattens leende". Årligen anordnas en del kulturella evenemang och i samband härmed är slottsparken tillgänglig för allmänheten. Slott och park visas av ägarna för förbokade grupper, tel. 0410-264 25.

Källa: Sylve Åkesson, Skånska slott och herresäten